

نقش معاجم موضوعی فلسفی

در توسعه پژوهش و بسترسازی برای تولید علم

حمیدرضا شیرملکی*
hrshirmaleki@noornet.net

* مدیر گروه علوم عقلی مرکز تحقیقات کامپیوتری علوم اسلامی و استاد سطح عالی حوزه علمیه.

اشاره

جست‌وجو در متون فلسفی موجود در نرم‌افزارهای دیجیتالی می‌تواند به دو صورت «لفظی» و «مفهومی» انجام پذیرد؛ اما جست‌وجوی لفظی به تنهایی نمی‌تواند نیاز و خواسته محققان این حوزه را برآورده کند. از این رو، حتماً نیازمند آن هستیم که امکاناتی برای جست‌وجوی مفهومی در متون نیز فراهم شود. بر این اساس، یکی از ابزارهای دستیابی به این مهم، ابزار معاجم موضوعی است تا بتواند ما را تا حد مطلوبی به نتایج جست‌وجوی مورد نظر پژوهشگران نزدیک سازد و مسیر پژوهش‌های معنایی در منابع فلسفی را به دست دهد.

در این نوشتار، سعی می‌شود که چگونگی تحلیل محتوای متون فلسفی به صورت: موضوع، نمایه، کلیدواژه و سیستم‌های جانبی (مشترکات، مترادفات و یا مرتبطات) در معاجم موضوعی مورد بررسی قرار گیرد و همچنین، اهمیت فوق‌العاده آنها در راستای آسان‌سازی و دقت هرچه تمام‌تر در تحقیق در قالب جست‌وجوی مفهومی برای پژوهشگران علوم فلسفی و حکمت و تولید علم از این طریق، بحث شود.

کلیدواژگان: معاجم موضوعی فلسفی، موضوع‌برداری، نمایه‌سازی، ساخت کلیدواژه، جست‌وجوی مفهومی.

مقدمه

یکی از دغدغه‌های مهم اندیشمندان در کنار دستاوردهای علمی و فلسفی خود، فراهم آوردن بسترهای مناسب برای تحقیق و پژوهش در راستای تولید علم بوده و هست. در زمانه ما نیز با توجه به پیشرفت‌های شگرفی که در حوزه‌های فناوری اطلاعات صورت گرفته است، لزوم استفاده از این امکانات برای بسترسازی در جهت تولید علم، از ضروریات انکارناپذیر است. معاجم موضوعی، برای تحقق این مهم اهمیت فراوانی دارد که باید بیش از پیش مورد توجه قرار گیرد.

تحلیل‌های پژوهشی در معاجم موضوعی فلسفی

نکته مهمی که در ابتدا لازم است بدان اشاره شود، این است که نرم‌افزارهایی که به عنوان معاجم موضوعی آماده‌سازی و ارائه می‌شوند، در حقیقت، برای بسترسازی کارهای پژوهشی در قالب جست‌وجوی مفهومی جهت دستیابی به تولید علم است. در ادامه، شما را با فرایند آماده‌سازی این گونه معاجم موضوعی آشنا می‌کنیم.

همان‌گونه که برای اهل فن روشن است،

بالایی به فلسفه و توانایی بسیاری در فهم متون فلسفی داشته باشند تا بتوانند متن را به درستی بفهمند و سپس، چکیده آن را به صورت موضوع بنگارند.

در این فرآیند، گاهی ممکن است حتی یک خط از کتاب، به دو یا چند موضوع یا چکیده تبدیل شود. این مسئله، بستگی به مطالب کتاب دارد؛ چراکه بعضی از متون فلسفی، در غایت ایجاز جمله‌ای را به نمایش در می‌آورد که خود حاوی چندین مطلب فلسفی مهم است و همه آنها به صورت جداگانه و در چند موضوع به نگارش درمی‌آید و در واقع، رمزگشایی می‌شود؛ برای نمونه، مراحل کار در معاجم موضوعی را می‌توان به صورتی که در تصویر شماره ۱ آمده، نشان داد.

همان‌گونه که در تصویر شماره ۱ مشاهده می‌شود، سطر اول، چکیده یا موضوعی است که محققان با توجه به متن - که نشانی آن هم در آخرین سطر همین تصویر دیده می‌شود - به دست آورده و مرقوم داشته‌اند. در اینجا همان‌طور که مشاهده می‌کنید، محقق باید تسلط خوبی به متن، برای فهم دقیق و درست آن داشته باشد و از طرفی هم باید بتوانند به صورت جمله اسمیه، چکیده متن یا همان

انتخاب کتاب و اولویت‌بندی آنها برای انجام فرایند تحلیل موضوعی، نیازمند تخصص در تشخیص متون است؛ برای مثال، اگر قرار باشد چند مورد از مهم‌ترین کتاب‌های حکمت مشاء را تحلیل موضوعی نماییم، طبق قاعده ابتدا باید تسلط علمی خوبی بر متون فلسفی مشاء داشت تا بتوان مهم‌ترین این دست از منابع را تشخیص داد و کار موضوع‌برداری بر روی آنها را شروع کرد. فرایند موضوع‌برداری، بر اساس آنچه در ادامه توضیح خواهد آمد، کاری بسیار زمان‌بر و دقیق است. پس، کتابی باید در این فرایند قرار گیرد که از لحاظ ارزش محتوایی و مرجعیت علمی، در حد بسیار بالایی باشد. این امر، اولین گام در راستای تولید معاجم موضوعی است.

بعد از انتخاب متون مهم مورد تحلیل، این کتاب‌ها در اختیار محققان و صاحب‌نظران گروه فلسفه قرار می‌گیرد و ایشان از ابتدای کتاب تا آخر آن را خط‌به‌خط و پاراگراف‌به‌پاراگراف مورد مطالعه و تأمل قرار می‌دهند و آنگاه، چکیده آن را به صورت جمله اسمیه و روان تهیه می‌کنند و سپس، آن را به متن متصل می‌نمایند. در اینجا نیز پرواضح است که برای رسیدن به این مطلوب، باید محققان گروه آشنایی

اثبات اصالة الوجود بانّ مصداق الحقيقة اما الماهية من حيث هي أو هي مع وجودها أو وجودها فقط و ابطال الاولين

الاصال الاول في ان للوجود صورة في الاعيان، و ليس بمفهوم مصدرى انتزاعى، و ان حقيقة كل شيء هو وجوده الذي به تترتب الآثار المخصوصة؛ لأن موجودية الشيء و كونه ذا حقيقة معنى واحد و مفاد واحد، لا اختلاف بينها الا في اللفظ؛ فحينئذ لا بد ان يكون في الاعيان ما يصدق عليه هذا المعنى، اى معنى الحقيقة؛ و ليس مصداقه نفس الماهية من حيث هي هي؛ بل اما وجودها او هي مع وجودها. فالوجود اولى بان يكون له حقيقة ...

مجموعه رسائل فلسفى صدر المتألهين، جلد: ۱، صفحه: ۱۸۲

تصوير شماره ۱

موضوع را بنگارد. چنان که اشاره شد و شما هم تأیید می‌نمایید، بعضی متن‌ها با سبک قلمی دشوار و سختی نگارش یافته‌اند؛ مانند قبسات میرداماد.

شاید برای خیلی از طالبان و یا حتی محققان فلسفه و منطق نیز فهم چنین متونی دشوار باشد؛ اما محققان ما با تحلیل متن و ارائه چکیده‌ای روان از آن، متن را برای کاربر قابل فهم‌تر می‌کنند. در واقع، این موضوع، خودش می‌تواند شرح خوبی برای متن به شمار رود.

نمایه‌سازی

بعد از نگارش موضوع یا همان چکیده، نوبت به استخراج «نمایه‌ها» می‌رسد. نمایه، زیرعنوان‌های مرکزی هستند که از دو کلیدواژه تألیف می‌یابد. نمایه‌ها با توجه

به متن و موضوع ساخته می‌شوند. در واقع، نمایه، ابزاری کاربردی و مهم است برای دستیابی آسان محققان به مفاهیم متن و موضوع؛ به عبارتی دیگر، نمایه، ابزار جست‌وجوی مفهومی است؛ برای مثال، در همین موضوع و متن که نشان داده شد، با توجه به موضوع ارائه شده، ما می‌توانیم یک نمایه کاربردی استخراج کنیم؛ با این عنوان: «مصدق الحقیقة». این نمایه، برای محققان علم فلسفه بسیار کاربردی و مورد استفاده است و کارایی بسیاری دارد.

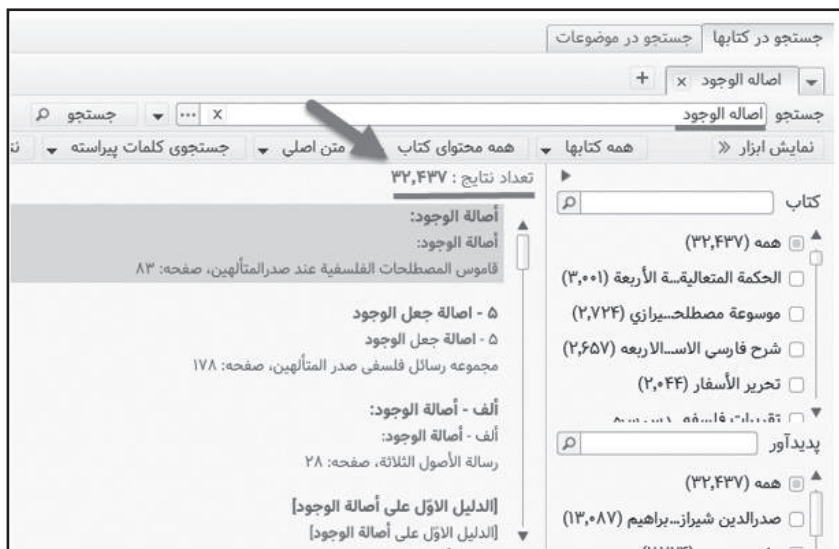
همان‌طور که ملاحظه شد، متن درباره مصداق حقیقت است؛ ولی ترکیب «مصدق الحقیقة»، در متن وجود ندارد. پس، کاربر هرگز با جست‌وجوی لفظی، به این قسمت از متن رهنمون نخواهد شد.

برای اهل فن، این مسئله از بدیهیات است که گاهی در متون، لفظ مورد تحقیق ما

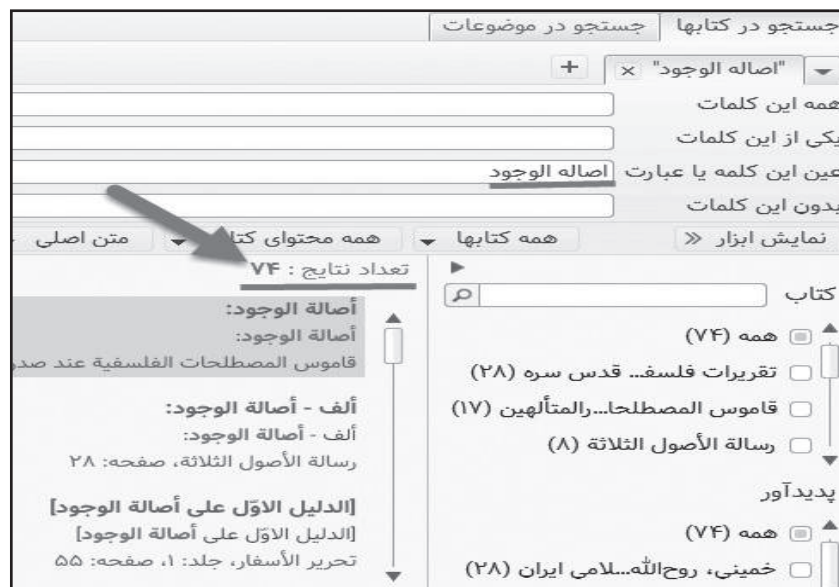
نوشته نمی‌شود؛ ولی مفهوم آن لفظ مورد بررسی قرار می‌گیرد و گاهی هم برعکس است؛ یعنی لفظ می‌آید؛ ولی مفهومش بررسی نمی‌شود؛ مثل اینکه در جایی از متن بدون اینکه از لفظ «اصالة الوجود» استفاده شود، مفهوم یا تعریف آن را بیان می‌کند که در اینجا شما قطعاً با جست‌وجوی لفظ «اصالة الوجود» هرگز به این متن نمی‌رسید و یا برعکس، شما با جست‌وجوی لفظ «اصالة الوجود» به متنی نمی‌رسید که لفظ «اصالة الوجود» را دارد؛ ولی فقط لفظ است و مفهوم و تعریفی به شما نمی‌دهد؛ مثلاً در آنجا آمده «کما هو مقتضى اصالة الوجود». در اینجا هیچ تعریفی از «اصالة الوجود» به شما ارائه نمی‌شود؛ بلکه فقط لفظ آن به‌مناسبتی آمده است.

در اینجا است که محققان مرکز نور با خواندن و تحلیل خطبه‌خط متون و

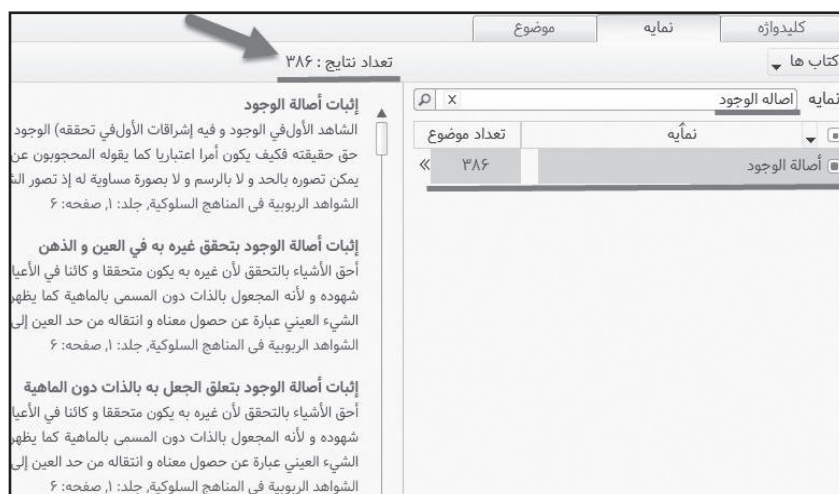
جست‌وجو در متون فلسفی موجود در نرم‌افزارهای دیجیتالی می‌تواند به دو صورت «لفظی» و «مفهومی» انجام پذیرد؛ اما جست‌وجوی لفظی به تنهایی نمی‌تواند نیاز و خواسته محققان این حوزه را برآورده کند. از این رو، حتماً نیازمند آن هستیم که امکاناتی برای جست‌وجوی مفهومی در متون نیز فراهم شود. بر این اساس، یکی از ابزارهای دستیابی به این مهم، ابزار معاجم موضوعی است تا بتواند ما را تا حد مطلوبی به نتایج جست‌وجوی مورد نظر پژوهشگران نزدیک سازد و مسیر پژوهش‌های معنایی در منابع فلسفی را به دست دهد

تصویر شماره ۲

تصویر شماره ۳

تصویر شماره ۴

استخراج نمایه‌های مناسب و کاربردی، امکان جست‌وجوی مفهومی را برای کاربران و محققان فراهم می‌کند؛ یعنی پژوهشگران ما در صدد رساندن شما به مفهومی هستند که متن در پی بحث از آن است؛ بدون در نظر گرفتن آنکه اشاره‌ای به لفظ آن شده باشد یا نشده باشد. در واقع، محققان و متخصصان ما، زمان بسیاری برای تحلیل مفهومی متن صرف می‌نمایند تا پژوهشگران عزیز با کمترین زمان و به بهترین شکل، به مطلوب خود برسند.

برای نمونه، به تصاویر شماره ۲، ۳ و ۴ دقت نمایید.

این تصاویر، مربوط به نرم‌افزار معجم موضوعی آثار فلسفی ملاصدرا (ره) است که تمام متون موجود در آن، تحلیل موضوعی شده است.

در این تصاویر، همان‌گونه که مشاهده می‌نمایید، کلمه «اصالة الوجود» را یکبار به صورت جست‌وجوی لفظی ساده (تصویر شماره ۲) و یکبار به صورت جست‌وجوی پیشرفته با انتخاب الگوی عین این عبارت (تصویر شماره ۳) و یکبار هم با استفاده از جست‌وجوی در نمایه‌ها که همان جست‌وجوی مفهومی باشد، مورد جست‌وجو قرار دادیم (تصویر شماره ۴) و نتایجی که به دست آمد، بسیار متفاوت بود.

در جست‌وجوی لفظی، یا شما با انبوهی از نتایج مواجه خواهید شد (تصویر شماره ۲) یا با نتایجی اندک (تصویر شماره ۳) روبه‌رو می‌شوید؛ نه آن نتایج زیاد، شما را به مقصود می‌رساند و نه آن نتایج کم؛ چراکه نتایج زیاد که اکثر آنها فقط الفاظ «اصالة» و «وجود» در آن متن‌ها آمده، بدون آنکه مطلبی پیرامون «اصالة الوجود» داشته باشد، بررسی آنها بسیار ملال‌آور و وقت‌گیر است.

موضوع	نمایه	کلیدواژه
		کتاب ها
		الوجود
		نمایه الوجود
تعداد موضوع	نمایه	
۱۳	استعداد الوجود	☐
۶۴	اشتراک الوجود	☐
۲	أشد الوجودات	☐
۱	أشدية الوجود	☐
۳	إشراقات الوجود	☐
۵	أشرف الوجودات	☐
۵	أشرفية الوجود	☐
۳۸۶	أصالة الوجود	☐
۴	إضافة الوجود	☐
۱	أضعف الوجودات	☐
۱	أضيق الوجودات	☐
۱	إطلاق الوجود	☐
۸	اعتبارات الوجود	☐
۱۳۹	اعتبارية الوجود	☐
۱	أعرف الوجودات	☐

تصویر شماره ۶

پس، کلیدواژه «الوجود» را در قسمت کلیدواژه وارد می‌کند تا همه نمایه‌های مربوط به این کلیدواژه را مشاهده کند و بعد از آن، نزدیک‌ترین نمایه را به آنچه مورد تحقیقش بوده، انتخاب می‌نماید. (تصویر شماره ۶)

همان‌گونه که در تصویر مشاهده می‌کنید، برای کلیدواژه «الوجود»، ۱۰۴۶ نمایه ساخته شده است. شما می‌توانید مثلاً نمایه «أصالة الوجود» را انتخاب کنید و از این طریق، به موضوعات این نمایه که ۳۸۶ موضوع است، دست یابید و از طریق این

هستند که محور اصلی تمامی مفاهیم موجود در نرم‌افزارهای معجم موضوعی به شمار می‌آیند. کلیدواژه‌ها، نقشی بسیار کلیدی برای دستیابی محققان به خواسته‌های پژوهشی‌شان ایفا می‌کنند.

کلیدواژه‌ها در تنظیم معاجم موضوعی، در رتبه بعد از موضوع و نمایه هستند؛ یعنی اول موضوع ساخته می‌شود و

بعد نمایه و آنگاه از آنها کلیدواژه ساخته می‌شود؛ اما در تحقیقات پژوهشگران برای استفاده از معاجم موضوعی، کلیدواژه‌ها به نحوی دروازه ورود به نمایه و از آنجا به موضوع و در نهایت به متن هستند.

برای مثال، کسی که می‌خواهد در باره موضوعی خاص همچون «وجود» تحقیق کند، شاید در ابتدا نداند در قسمت نمایه‌ها با چه لفظی باید به جست‌وجو بپردازد تا او را به مطلوبش برساند؛ چراکه دامنه واژگان وسیع است و چه بسا هرکسی واژه‌ای خاص در نظر بگیرد.

همچنین، در نتایج کم نیز که فقط کلمه «أصالة الوجود» در آنها هست، مطلب قابل اعتنایی به دست شما نمی‌دهد؛ زیرا در این متون، مطالب بسیاری در باره «أصالة الوجود» هست که با الفاظ دیگر و به صورت مفهومی بیان شده است.

همان‌طور که اشاره شد، نمایه، عهده‌دار جست‌وجوی مفهومی است. به همین جهت، نمایه‌ها شما را به جایی از متن رجوع می‌دهد که مفهوم و تعریفی از مثلاً «أصالة الوجود» ارائه شده باشد؛ چه لفظ کلمه «أصالة الوجود» در متن باشد یا نباشد. این مطلب، با توجه به گستردگی متون فلسفی و الفاظ و مفاهیم آنها، صرفه‌جویی صدها ساعت و البته در مقیاس شمار محققان، صرفه‌جویی هزاران ساعت وقت را برای پژوهشگران در پی خواهد داشت.

باز برای نمونه، در تصویر شماره ۵ همان‌طور که مشاهده می‌کنید، متن، هم تعریفی از ماده به شما ارائه می‌کند و هم ویژگی‌هایی از آن برمی‌شمارد و هم شیئیت ماده را به بحث گذاشته است؛ درحالی که هیچ‌کدام از اینها با جست‌وجوی لفظی قابل دسترسی نیست؛ اما موضوع و نمایه‌های ما به گونه‌ای است که به محققان کمک می‌کند به آسانی و سریع بتوانند به تعریفی از ماده و خصایص آن برسند.

ساخت کلیدواژه

در مرحله بعد، نمایه‌ها به «کلیدواژه» تجزیه می‌شوند. کلیدواژه‌ها، عناوین کلی

تعريف المادة الأولى بما لا حيثية له إلا حيثية الإمكان و القبول و لا شئئية له في ذاته إلا قبول الأشياء

حتى ينتهي إلى ما لا أحسن منه في الإمكان، و هو الذي لا حيثية له إلا حيثية الإمكان و القوة، و لا شئئية له في ذاته إلا قبول الأشياء، فلا جرم كلما طرأ عليه أولاً يكون أحسن الصور وجوداً و أنقصها فعلية، لأنها ما صدرت عن محض جهة الفاعلية، إذ ما كان يصدر عن تلك الجهة فقد انقضت نوبته و تمت سلسلته، بل إنما صدرت من جود الواهب بواسطة استعداد القابل، و ما به الاستعداد هاهنا ذات القابل بذاتها لا ...

تعريف المادة | المادة الأولى | خصائص المادة | شئئية المادة

المبدأ و المعاد (صدر المتألهين)، جلد: ۱، صفحه: ۲۲۳

تصویر شماره ۵

محققان مرکز نور با خواندن و تحلیل خطبه خط متون و استخراج نمایه‌های مناسب و کاربردی، امکان جست‌وجوی مفهومی را برای کاربران و محققان فراهم می‌کنند؛ یعنی پژوهشگران ما در صدد رساندن شما به مفهومی هستند که متن در پی بحث از آن است؛ بدون در نظر گرفتن آنکه اشاره‌ای به لفظ آن شده باشد یا نشده باشد. در واقع، محققان و متخصصان ما، زمان بسیاری برای تحلیل مفهومی متن صرف می‌نمایند تا پژوهشگران عزیز با کمترین زمان و به بهترین شکل، به مطلوب خود برسند

کلیدواژه		نمایه	موضوع
کتاب‌ها		نوع کلیدواژه	
کلیدواژه		الشیخ الرئیس	
تعداد موضوع	تعداد نمایه	کلیدواژه	☐
۴۰۳۳	۲۴۸	الشیخ الرئیس	☐

تصویر شماره ۷

کلیدواژه		نمایه	موضوع
کتاب‌ها		نوع کلیدواژه	
کلیدواژه		ابو علی سینا	
تعداد موضوع	تعداد نمایه	کلیدواژه	☐
۴۰۳۳	۲۴۸	أبو علي سینا	☐

تصویر شماره ۸

کلیدواژه		نمایه	موضوع
کتاب‌ها		نوع کلیدواژه	
کلیدواژه		ابن سینا	
تعداد موضوع	تعداد نمایه	کلیدواژه	☐
۴۰۳۳	۲۴۸	ابن سینا	☐

تصویر شماره ۹

موضوعات، به نشانی‌ها و متون مورد نظر خود برسید.

گاهی ممکن است محققان واژه‌ای را برای جست‌وجو انتخاب کنند که تعبیر آن گوناگون باشد و شاید کاربران معاجم موضوعی، کلیدواژه‌ها را به الفاظ دیگری غیر از آنچه ما انتخاب کرده‌ایم، در نظر بگیرند و جست‌وجو کنند؛ مثلاً به جای واژه «الشیخ الرئیس»، از واژه «ابو علی سینا» یا «بوعلی سینا» یا «ابن سینا» استفاده کنند و به مقصود خود نرسند.

در معاجم موضوعی فلسفه مرکز تحقیقات کامپیوتری نور، برای رفع این مشکل، کلیدواژه‌هایی که می‌توانند چنین مشکلی را به وجود بیاورند، ابتدا شناسایی شده و سپس، آنها را مترادف‌سازی کرده‌ایم؛ یعنی چنانچه کاربران ما هریک از الفاظ ذکر شده برای جناب بوعلی را به کار ببرند، نمایه‌ها و نتایج یکسانی را مشاهده خواهند کرد. (تصویر شماره ۷، ۸ و ۹)

همچنین، برای کلیدواژه‌ها سیستم مرتبطات هم طراحی شده است؛ یعنی کلیدواژه‌های دیگری را که به نحوی به کلیدواژه مورد نظر مرتبط باشد، نمایش می‌دهد. این مطلب می‌تواند فضای ذهنی نسبت به کلیدواژه را برای کاربران، قابل فهم‌تر نماید. از جمله فواید مرتبط‌سازی، می‌توان به دو

ما همواره سعی خواهیم کرد با استفاده از فناوری‌های نوین کامپیوتری، بسترهای پژوهشی را کارآتر از گذشته آماده نماییم و معاجم موضوعی کامل‌تری را به علاقه‌مندان و محققان حوزه‌های مختلف علوم و معارف اسلامی و انسانی ارائه کنیم. بدیهی است که معاجم موضوعی فلسفی، نقش بسزایی در پژوهش و بسترسازی جهت تولید علم فلسفی ایفا خواهند کرد و ویژگی‌های این گونه معاجم، باعث خواهد شد تا ما شاهد تحقیقات مفهومی ارزنده و کاربردی‌تر باشیم

برخی از هم‌روزگاران شماست که طبیعتاً این امر، زمینه‌آشنایی هرچه بیشتر کاربر با آن شخصیت را به‌خوبی فراهم می‌کند.

همان‌گونه که در تصویر شماره ۱۰ ملاحظه می‌کنید، با کلیک روی واژه «الاصغر» و کلیک بر گزینه «مرتبط معنوی» و با توجه به نتایجی که به شما نشان داده می‌شود، درمی‌یابید که این واژه، مرتبط با فضای منطق و استدلال است.

سخن پایانی

آنچه در این نوشتار مطالعه کردید، شمه‌ای بود از معرفی معاجم موضوعی و شیوه بسترسازی آن برای جست‌وجو و تحقیق پژوهشگران؛ البته این مطالب، تمام آن چیزی که در معاجم موضوعی علوم عقلی مرکز تحقیقات کامپیوتری نور هست، نبود و ما همواره سعی خواهیم کرد با استفاده از فناوری‌های نوین کامپیوتری، بسترهای پژوهشی را کارآتر از گذشته آماده نماییم و معاجم موضوعی کامل‌تری را به علاقه‌مندان و محققان حوزه‌های مختلف علوم و معارف اسلامی و انسانی ارائه کنیم. بدیهی است که معاجم موضوعی فلسفی، نقش بسزایی در پژوهش و بسترسازی جهت تولید علم فلسفی ایفا خواهند کرد و ویژگی‌های این گونه معاجم، باعث خواهد شد تا ما شاهد تحقیقات مفهومی ارزنده و کاربردی‌تر باشیم. ■

تناهی ابعاد به کار می‌رود؛ زیرا می‌داند این واژه‌ها که به عنوان مرتبط ذکر شده‌اند، در این زمینه اصطلاح گردیده‌اند.

۲. آشنایی با آثار بزرگان، شاگردان و هم‌روزگاران ایشان: مثلاً کلیدواژه‌هایی که اسم اشخاص باشند، مرتبطاتشان معمولاً آثار آن شخص، شاگردان وی و

مورد مهم اشاره نمود:

۱. ابهام‌زدایی: مثلاً وقتی برای کلیدواژه «التطبیق»، کلیدواژه‌هایی همچون: «الاسلمی»، «المسامتی» و «الموازاة» به عنوان مرتبط در نظر گرفته شود، کاربر خودبه‌خود درمی‌یابد که مراد از کلمه «التطبیق»، برهانی است که برای اثبات

تعداد موضوع	تعداد نمایه	کلیدواژه
۱۰۷۵	۲۵۸	الاصطلاحات
۱۱	۵	الأصغر(القياس)
۴۹	۱۸	الأصغر(اللغة)
۱۲۶۵	۳۴۲	الأصل(المنشأ)

تعداد موضوع	تعداد نمایه	کلیدواژه
۱۶	۶	الأكبر(القياس)
۵۴	۸	الشكل(القياس)
۲۷	۱۰	الصغرى
۲۸۸	۷۵	القياس(الاستدلال)
۵۴	۱۶	المقدمتان
۷۴	۲۲	النتيجة(القياس)
۱۴	۸	الكبرى

تصویر شماره ۱۰